

OPLEIDINGSINSTITUUT

leren over leven

CONTEXTUELE STUDIES

Platform Church Mediators

Uitleg van de Contextuele begrippen die aan bod zijn gekomen op 14 nov.2015

Loyaliteit en gerechtigheid

Met loyaliteit doelt Nagy op de onverbreekelijke band tussen ouders en kinderen.

Per definitie zijn vader, moeder en kind met elkaar verbonden, er is een bloedband die je nooit ongedaan kunt maken. In het begin is een baby totaal afhankelijk van de zorg van zijn of haar ouders en is de relatie dus erg asymmetrisch.

De ouders geven logischerwijze meer aan het kind dan het kind aan de ouders. Naarmate het kind groeit neemt het kind niet alleen, maar gaat het ook geven aan de ouders.

Relaties zijn kansen om te geven en te ontvangen. Wanneer je geeft (vertrouwen), ontvang jezelf ook. Namelijk het recht om weer te ontvangen.

Gerechtigheid heeft te maken met de rechtvaardigheid binnen relaties. Het is niet rechtvaardig dat de één alleen maar geeft en de ander alleen maar ontvangt. Relaties kunnen alleen maar fair zijn door op een eerlijke manier zorg te hebben voor de terechte behoeften van de ander. Deze voelt zich dan ook weer gerechtigd zorg te geven (aan jou).

Door de generaties heen heeft iedereen gegeven, aan zijn ouders, broers en/ of zussen in eerste instantie, later aan partner en evt. kinderen.

Sommigen hebben in hun jeugd overbetaald, meer gegeven dan ooit is gezien, in welke vorm dan ook: of het nu op seksueel of emotioneel terrein is, behoeften van ouders hebben vervuld die door een kind niet te vervullen zijn.

Anderen hebben onderbetaald, zijn niet of te weinig in staat gesteld om te geven, hadden een niet-ontvangende ouder(s). Dat kan maken dat je als het ware nog een rekening open hebt staan: een aantal onvervulde behoeften hebt, die je nu in je relaties (met partner; kinderen; vrienden; collega's, etc.) parten spelen.

Loyaliteit is een triadisch begrip en betreft dus altijd 2 personen. Hoe sterker de onderlinge band en hoe groter de wederzijdse verdiensten, des te sterker en verplichtender de onderlinge loyaliteit is, en andersom. Deze wordt onderscheiden in:

- Horizontale loyaliteit, die bestaat voor gekozen relaties, partners, vrienden, collega's. Deze relaties kunnen eventueel beëindigd worden.
- Verticale loyaliteit, die te maken heeft met opeenvolgende generaties en trouw betekent aan hen van wie men het leven ontving en aan wie men het leven heeft gegeven.

Binnen verticale loyaliteit onderscheiden we drie vormen:

- 1) Existentiële loyaliteit is de loyaliteit van het kind ten opzichte van de natuurlijke ouder en vice versa. Deze berust op het ontvangen van het leven zelf, waardoor het kind het existentiële recht heeft de ouders hiervoor iets terug te geven. Existentiële loyaliteit wordt niet opgegeven door de

dood, kan niet worden overgedragen, en kan zelfs niet worden beëindigd, als ouders of kinderen de hierbij passerende wederzijdse verantwoordelijkheden niet aanvaarden.

- 2) Verworven loyaliteit is een vorm van verticale loyaliteit die naast de existentiële loyaliteit kan bestaan, namelijk niet gebaseerd op het krijgen en geven van leven, maar gebaseerd op verdienste. Als om welke reden dan ook een of beide natuurlijke ouders wegvallen en andere mensen (stief-, adoptie- of pleegouders) de ouderlijke verantwoordelijkheden overnemen, verwerven of verdienen deze de verticale loyaliteit van het kind. Deze is sterker naarmate de vervangende ouders en het kind meer in hun onderlinge relatie hebben geïnvesteerd.
- 3) Afgeleide verticale loyaliteit betreft banden die te maken hebben met generaties, maar op grotere afstand dan de ouders, zoals grootouders en familieleden. De loyaliteitsband tussen broers en zussen is echter een horizontale, die in eerste instantie is gebaseerd op de gezamenlijke verticale loyaliteitsband: ze hebben dezelfde ouders.

Loyaliteit dilemma of loyaliteitsconflict

Soms staat iemand voor een loyaliteit dilemma als hij moet kiezen tussen twee mensen met wie hij een loyaliteitsband heeft. In zo'n dilemma staat kiezen voor de een gelijk aan niet-kiezen voor de ander. Als dat niet-kiezen vaak in een bepaalde relatie voorkomt, raakt het evenwicht tussen geven en ontvangen erin verloren, dat wellicht via een dialoog kan worden hersteld.

We kennen drie typen loyaliteit dilemma's of conflicten:

- 1) Horizontaal dilemma: vraagt om een keuze binnen twee horizontale relaties.
- 2) Verticaal dilemma: betreft de keuze voor de ene en dus niet voor de ander ouder, wat in een ernstige vorm uitloopt op gespleten loyaliteit en onzichtbare loyaliteiten
- 3) Vermengd dilemma: vraagt om een keuze tussen een horizontale en een verticale relatie, waarbij in principe de verticale relatie, minstens op de lange duur, de overhand zal krijgen.

Gespleten loyaliteit

Het kind wil van nature, omdat het van hen beiden afstamt, geven en ontvangen van en aan beide ouders. Wanneer één van de ouders vanwege chronisch wantrouwen tegenover de andere ouder het kind belemmert om zorg te dragen voor en te ontvangen van de andere oudere, raakt het kind in een gespleten loyaliteit.

Het kan hier moeilijk vóór één van de ouders kiezen tegen de ander, waardoor het schuldgevoel ontwikkelt naar die andere ouder. Het kan zich onverschillig gaan gedragen of zich afwenden van beide ouders en zichzelf zo beroven van de mogelijkheid zorg en aandacht te ontvangen en te geven. Het kan zich eindeloos blijven inspannen om voor beide ouders te zorgen. In het ergste geval kan dit leiden tot psychische problematiek en suïcide.

Onzichtbare loyaliteit

Verticale loyaliteit kan niet ongedaan worden gemaakt: kinderen moeten met beide ouders een evenwichtige relatie van geven en ontvangen kunnen hebben. Wanneer de ene ouder het uiten van loyaliteit aan de andere fysiek of mentaal verhindert of verbiedt, komt het kind terecht in een gespleten loyaliteit.

Meestal gaat de loyaliteit naar de "verboden" ouder dan ondergronds. Dat uit zich bijvoorbeeld in lastig gedrag ten opzicht van de verbiedende ouder, of in vormen van navolging van de verboden ouder, in beide gevallen zonder dat het kind het verband met het verbod ziet. De ondergrondse onzichtbare loyaliteit belemmert altijd een evenwichtige uitgroei van de persoonlijkheid.

Meerzijdige partijdigheid

Dit is de grondhouding van de contextuele hulpverlener. Het betekent dat men wisselend partijdig is met alle leden van de context, of deze nu overleden zijn of nog leven, aanwezig of afwezig zijn, of zelfs nog geboren moeten worden.

De wisselende partijdigheid is niet willekeurig en niet van voorgeschreven duur, maar dient afgewogen te worden op grond van de omstandigheden tijdens de zitting. Het is niet aan de hulpverlener om voorkeur en afkeer van leden van de context aan te geven. Het betreft de context waaraan de cliënt zijn bestaan ontleent en dat dient de hulpverlener te respecteren.

Het uiten van woede door de cliënt ondergraaft geenszins diens loyaliteit naar die persoon.

Voor de meerzijdig partijdige grondhouding is een aantal voorwaarden van kracht: in staat zijn om de mens achter de destructieve daden te zien en daardoor voorwaardelijk empathisch te zijn, zoeken naar de inzet en goed intenties van allen, krediet geven en vertrouwen kunnen geven aan alle betrokkenen al of niet aanwezig in de zitting en bevorderen dat mensen onderling krediet gaan geven, gericht zijn op hulpbronnen en tot slot een goede timing.

Passend geven

In relaties is steeds sprake van geven en nemen. Dit geven en nemen dient met elkaar in balans te zijn in die zin dat rekening wordt gehouden met eigen belangen en die van de ander. Dan spreekt men van passend geven. Het kind moet steeds de mogelijkheid krijgen om te geven. Dit geven mag echter niet tekort doen aan de eigen belangen in het leven. Te veel geven leidt vaak tot een onvermogen om te ontvangen.

Recht om te geven

Waar ouders kinderen het leven hebben gegeven, hebben kinderen het recht om in het leven te geven. In het recht om te geven ligt de vorming van verantwoordelijkheid en zelfwaarde besloten.

Ouders dienen niet alleen te geven aan hun kinderen, zoals in onze cultuur gesteld wordt, maar dienen ook open te staan om te ontvangen wat de kinderen geven. De essentie van een goede hechting op jonge leeftijd is dat het kind ontdekt dat zijn bestaan alleen al een geven aan de ouders is, waaruit existentiële zelfwaarde groeit.

Contextuele begrippen voor een volgende keer:

Destructief gerechtigde aanspraak of destructief recht

Constructief gerechtigde aanspraak of constructief recht

Roulerende rekening

Zelfafbakening of zelfafgrenzing

Zelfvalidatie

Erkenning

De dialoog

Genogram

Parentificatie

Hulpbronnen

Verantwoordelijkheid

www.lerenoverleven-oics.nl

info@lerenoverleven-oics.nl

OPLEIDINGSINSTITUUT

leren over leven

CONTEXTUELE STUDIES

Het contextuele gedachtegoed en zijn grondlegger

De mens is een sociaal wezen. Ieder mens is verweven in een netwerk van relaties, waarvan het geven en ontvangen van passende zorg het dynamisch kenmerk vormt.

Dit omvat zowel de huidige relaties als die uit het verleden en de toekomst. Onderscheiden worden: de primaire context (directe familieleden, thuis), de secundaire context (zoals werk, collega's, school) en de tertiaire context (zoals vrije tijd, clubs, religieuze gemeenschap).

Contextueel werken houdt in dat wordt gezocht hoe gestagneerde relaties weer aan betrouwbaarheid kunnen winnen, rekening houdend met de trouw - die overigens heel onzichtbaar kan zijn voor anderen - van mensen aan hun gezin van herkomst.

Meerzijdige partijdigheid is de grondhouding van de contextuele hulpverlener/begeleider. Het betekent dat men wisselend partijdig is met alle leden van de context, of deze nu overleden zijn of nog leven, aanwezig of afwezig zijn, of zelfs nog geboren moeten worden.

Ivan Boszormenyi-Nagy, de grondlegger van dit gedachtegoed, ordent de relationele werkelijkheid van ieder mens in 4 dimensies:

1. Feiten

Erfelijkheid, lichamelijke eigenschappen, gebeurtenissen in het leven van de persoon zoals echtscheiding, adoptie, oorlog, werkloosheid, enz. Deze feiten beïnvloeden iemands leven.

2. Psychologie

Wat zich in het individu afspeelt aan behoeften, gevoelens, gedachten, fantasieën en motivaties. Hoe hebben deze mensen die feiten en gebeurtenissen uit hun leven verwerkt?

3. Interacties

De patronen van waarneembaar gedrag en communicatie tussen personen: gezinsstructuren, systeemregels, feedbackmechanismen, zondebokmechanismen enz.

4. Relationele ethiek

Bij relationele ethiek gaat het om de rechtvaardigheid van de relatie, het relationele evenwicht, de balans van geven en nemen.

De laatste, de 4e dimensie is de contextuele visie, ontwikkeld door I. Nagy. Een visie die inzicht en woorden geeft aan wat al sinds het ontstaan van de mensheid bestaat: de relationele ethiek, en die niet los gezien kan worden van de andere dimensies.

Het denken van Nagy steunt op de gedachte dat wij groeien in ons mens-zijn als we in staat zijn deze verantwoordelijkheid te vertalen in passende zorg voor de ander/anderen en onszelf. De contextuele benadering is een integratief model, waarbij relationele ethiek en loyaliteit worden beschouwd als motiverende krachten in onze verbondenheid met anderen; openheid voor andere modellen en dimensies is daarbij noodzakelijk.

Vertrouwen en betrouwbaarheid vormen de bedding in onze relationele context en ontstaan daar waar passend gegeven en ontvangen wordt. Vanuit contextueel perspectief is geestelijke gezondheid het vermogen om een billijk evenwicht te vinden tussen de eigen behoefte en die van de ander. Nagy plaatst hiermee onze verbondenheid met anderen in een relationeel-ethisch perspectief.

Onze relationele context is binnen het contextuele denken altijd intergenerationeel; het betreft voorgaande, huidige en toekomstige generaties.

Een belangrijk uitgangspunt in de theorie is de existentiële loyaliteit tussen kinderen en ouders. Er is dan ook speciale aandacht voor de balans van geven en ontvangen binnen de familiale context en de doorwerking hiervan op onze ontwikkeling als individu en de relaties die we in de loop van ons leven aangaan.

Omdat we de loyaliteiten van de cliënt binnen diens context niet in het geding willen brengen, gaat de contextueel hulpverlener altijd meerzijdig partijdig te werk.

Het doel van de contextuele hulpverlening en begeleiding is: mensen helpen om te komen tot groei en herstel in hun context. De contextueel hulpverlener heeft hiertoe een sterke oriëntatie op de hulpbronnen van zijn cliënt. Dit zijn de mensen in de context van de cliënt, resten van vertrouwen, maar kan ook iets anders zijn waar cliënt door geholpen kan worden. Hij zal daar altijd naar op zoek gaan en de cliënt aanmoedigen om die hulpbronnen aan te spreken. De verandering en het herstel moeten niet in de spreekkamer plaats vinden, maar in de context van de cliënt.

Over de grondlegger

Ivan Boszormenyi - Nagy (1920-2007) werd in Boedapest geboren en stamt uit een familie die generaties lang functies bekleedde in de rechtelijke macht. Hij groeide op in een samenleving die werd gekenmerkt door de nauwe banden die er bestaan in de traditionele grootfamilies.

Hij studeerde medicijnen aan de universiteit van Boedapest en wilde psychiater worden omdat hij zich wilde inzetten voor onderzoek en behandeling van psychosen. In 1950 emigreerde hij naar Amerika. Dit feit en de relationele gevolgen daarvan - het afgesneden zijn van familie - heeft beslist bijgedragen aan zijn theorie. Want dat moet bij hem ook de vraag hebben opgeroepen met wie hij verbonden is gebleven.

In Philadelphia werd hij in 1957 directeur van de afdeling gezinspsychiatrie van het Eastern Pennsylvania Psychiatric Institute. De gezamenlijke zittingen van staf, schizofrene patiënten en hun families waren in de evolutie van zijn denken een keerpunt. Sinds die periode ontwikkelde hij deels in dialoog met andere gezinstherapeuten, met name Barbara Krasner, de contextuele therapie.

Nagy integreerde in zijn denken en werken invloeden vanuit de psychoanalyse en de gezinstherapie. Daarnaast werd hij sterk beïnvloed door Martin Buber. Deze filosoof heeft met

zijn begrip van de dialoog als fundament van alle menselijke relaties grote invloed gehad op de ontwikkeling van het denken van Nagy.

Dé grote geestelijke ontdekking van Bubers leven is de herontdekking van de joodse traditie. Dat wil zeggen: hoe daarin over menselijke verhoudingen wordt gedacht. Buber vindt in het chassidisme dat ieder mens actief kan bijdragen aan rechtvaardige verhoudingen tussen mensen. Volgens Buber is voor een werkelijke dialoog de relatie onmisbaar met het individuele zelf. Als er breuken zijn ontstaan in familierelaties vindt Nagy het dan ook van het grootste belang de dialoog weer op gang te brengen. Hij legt de nadruk op het opsporen van hulpbronnen binnen familierelaties.

De grote verdiensten van Nagy werden in 1992 erkend met de hoogste onderscheiding van de Amerikaanse Association for Marriage and Family Therapy en met een belangrijke onderscheiding uit handen van de president van Hongarije in het jaar 2000. Eerder ontving hij van de Universiteit van Bern een eredoctoraat